

Уважаемые труженики села, ветераны сельского хозяйства!

От имени руководства республики и от себя лично поздравляю вас с Днём работника сельского хозяйства и перерабатывающей промышленности!

Этот праздник имеет исключительное значение для якутия. Ведь сельское хозяйство не просто отрасль, это образ жизни трети жителей Якутии, это наши корни, наша культура и традиции. Я выражаю глубокое уважение и благодарность людям, которые несмотря на любые сложности, считают сельский труд делом всей своей жизни. Они являются хранителями одной из главных ценностей нашей Якутии – уникальной аграрной культуры Севера, которая веками складывалась в самом суровом климате на планете.

Сегодня мы должны кардинально улучшить условия жизни и труда людей на селе, поддерживать предпринимательскую инициативу, развивать сельское хозяйство как перспективную для бизнеса отрасль, способную стать основой благополучия многих якутян. Добиться высоких темпов роста производства сельхозпродукции, обеспечить жителей экологически чистыми продуктами питания – вот ключевая задача агропромышленного комплекса республики.

Уверен, перспективы есть. Сельскохозяйственная отрасль республики имеет очень серьёзный потенциал и это не просто слова. Якутия занимает первое место среди регионов страны по поголовью лошадей, третье – по поголовью оленей. В республике увеличиваются площади используемых земель, строятся современные животноводческие комплексы, вводятся перерабатывающие производства, приобретается новая сельскохозяйственная техника.

В ближайшие годы предстоит добиться удвоения объёмов переработки молока и мяса, увеличения на треть производства овощей и картофеля, расширения объёмов сельхозпродукции в республике и на внешних рынках. Одна из первоочередных задач – обеспечение доступности земель для местных аграриев, вовлечение сельхозугодий в производственный оборот. Для сохранения и увеличения поголовья табунных лошадей, якутского скота, требуется укрепление материально-технической базы – строительство животноводческих ферм и сабильных, коневодческих баз и коралей. В рамках единой инженерно-технической политики будем обновлять парк перерабатывающего оборудования и сельхозтехники.

Самое важное – экономические результаты агропромышленного комплекса должны привести к росту доходов работников сельского хозяйства, к развитию сельских территорий. Мы должны делать все, чтобы повышалось качество жизни селян, чтобы молодежь оставалась жить и работать в родных селах, имея все возможности для самореализации, для счастливой и успешной жизни. Уверен, общими усилиями, опираясь на наши лучшие традиции и внедряя самые передовые технологии, мы обязательно достигнем наших целей.

Дорогие друзья!

Искренне желаю вам успехов в вашем нелегком труде во благо всех якутян. Благополучия и счастья вам всем на родной земле!

Айсен НИКОЛАЕВ,
Глава Республики Саха (Якутия).

Тыа хаһаайыстыбата

АЛТА КЫҢЫЛ КӨМҮҮНЭН НАБАРААДАЛАННЫЛАР

Алтынны 9-12 күннэригэр Москвага сыллата ытыллар. Ас-үөл — 2019' тыа хаһаайыстыбатын быыстапкатыгар "Чурапчы" ТХПК ситиһиһээхтик кытынна. Дэлэҕэссийэни Михаил Васильев салайан илдьэ сырытта.

Аһы-үөлү көрүү быыстапкага кэпэрэтиип 6 кыһыл, 1 үрүн көмүс мэтээлинэн наһараадаланна. Ол курдук, кыһыл көмүһү ыһааммыт убаһа этигэр — рулет, прессовка, филе, буут этэ, ойбос уонна отон сиробугар ытыллар. Оттон үрүн көмүс мэтээлинэн 80 бырыһыаннаах ынах арытыгар наһараадаланнылар.

"Чурапчы" кэпэрэтиип бэйэтин бороууксуйатынан сэтинньи ыйга Израильга, Италияга, Францияга кыттыһыны ыһаабылына.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Улууска — бу күнүргэ

КЫАЙЫЫ ЗНАМЯТА ҮӨҥӨ КҮӨРЭЙДЭ

Алтынны 11 күнүгэр Улуу Кыайыы 75 сылын көрсө Военкомат томторугар Кыайыы Знамята үөһэ күөрэйдэ.

Бу суолталаах түгэнигэ мустубут дьону-сэргэни СӨ Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, үөрэх тэрилтэлэрин профсоюзунун бэрэссэдээтэлэ Иннокентий Давыдов уонна ытык кырдыаҥастарбыт ааттарыттан СӨ бочуоттаах бэтэрээнэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо Мария Кронникова эбэрдэлэтилэр. Итиэннэ Знамяны Кыайыы мемориалыгар өрө көтөхтүлэр.

Семен Иванович Никитин: «Аба дойду сэриитигэр кыттыбыт, Кыайыыга олохторун толук уурбут дьоммутугар, төрүттэрибитигэр ыткытырбытын, сүгүрүйэрибитин көрдөрөр Улуу Кыайыы Знамятын Сергей Атласов идиэйэтинэн, бэтэрээннэри, итиэннэ улуус дьаһалтатын кытары сүбэлэһэн, бүгүн өрө көтөхтүбүт».

Афанасий Афанасьевич Захаров, Кыайыы 75 сылын көрсө дьону түмэр араас хабааннаах дьаһаллар, тэрээһиннэр ыһыллыахтара. Дойду норуоттара бу сүнгэн кыайылырынчаан бүтүн киһи-аймагы суоһар издээнтэн быһаабыттарын өйдүү-саныы сылдьыахпыт».

Бу бализ түгэнигэ мустубут дьон Кыайыыны уһансыбыт ытык дьоммутугар биир мүнүүтэ санага суох сонуоран турдулар.

Салгыы улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар Аба дойду Улуу сэриитин оҕолоругар анаммыт төгүрүк остуол ыһыллына. Манна улуустаабы социальнай салалта салайааччыта Лидия Тосукеева, пенсионнай пуонда салайааччыта Варвара Христофорова, улуус нэһиликтэрин дьаһалталарыттан бэрэстэбииталлар кыттыһыны ыттылар. Улуус бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Матрена Матвеева Улуу Кыайыы 75 сылын көрсө туох дьаһаллар ыһыллыбыттарын уонна быһааннаалларын билиһиннэрдэ. Салгыы СӨ Ил Түмэн дьокутаата Семен Никитин партийнай сэбиэт үлэтин-хамнаһын сырдатта. Кизн хайысхалаах кэпсэтии түмүгүнэн улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин иһинэн сэрии оҕолорун уопастыбаннай тэрилтэтэ тэрилиннэ. Бэрэссэдээтэлинэн Мария Дьячковская анаанна. Ытык кырдыаҥастарбыт Улуу Кыайыы 75 сылын көрсө үйэтитиһи үлэлэригэр сыһааннаах

этиилэрин киллэрдилэр.

Ити курдук, сыл аайы Кыайыы суолтата үрдээн иһэр. Фашистар сидьин дьайылыларын, Аба дойду Улуу сэриитин кыайарга ыраах опорор Саха сирин боростуой үлэһит дьон-сэргэтэ сүнгэн көмөнү онорбуттара умнуллубат. Кинилэр саллааттарга ичигэс таналы тигэн ыһыллытара, сыалай таанка оһонуллан тахсар көмүһүн хомуйбуттара. Сэриигэ ыгырыллан барбыт биир дойдулаахтарбыт, бүтүн олохторун толук уурбут саллааттар үтүө ааттара кэриэстэнэ, үйэтитиллэ туруоҕа.

Марфа ПЕТРОВА.

СӨ бастагы Ил Дархана Егор Борисов 65 сааһыгар

Эдэр сварщиктар куонкурустарыгар

Алтынны 10–11 күннэригэр Чурапчытаабы техникум куонкурустарыгар ытылынна. Итиннэ 7 улуустан, Дьокуускайтан барыта 24 сварщик кэлэн, профессиональной маастарыстыбаларыгар күрэхтэстилэр. Кинилэр истэригэр Дьокуускайдаагы промышленной техникум бастагы кууруһун устудьонката Елена Борисова кыттыыны ылла.

Куонкуруһу үөрүүлээхтик арыыйыга колледж дириэктэрэ Евгений Попов кыттааччылары эбэрдэппэн туран, бу куонкурус 2011 сыллаахтан ытылларын, бастаан ОДЫХ ГУТ Чурапчытаабы филиала, Одьулууннаагы агротехникум, Чурапчы колледжа тэрийэн ытылпыттарын эттэ. Ити кэмтэн куонкурус сыллата буоларын, кыттааччыта элбээн иһэрин, эрдэ буолбуттар улуус иһинэн барар буоллактарына, кэлин өрөспүүбүлүкэ таһымыгар тахсыбыттарын бэлэстэтэ. Быылгы куонкурус Сахабыт Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханынан үлэстэбит, Федерация Сэбизин чилиэнэ, билигин

үөрэнэр Чурапчытаабы колледж территориятыгар Сэбизкэй кэмгэ үлэстэбит оройуон тутаах тэрилтэтэ „Сельхозтехники“ кэпэтиибигэр слесарынан үлэтин сабалаан баран салайааччыга тийэс үүмүт Егор Борисов 65 сааһын туолбут үбүлүгүгэр анаанарын тоһоҕолоон бэлэстэтэ.

Чурапчы улуунун дьуктааттарын Сэбизин бэрэссэдээтлэ Афанасий Захаров сахапарга өбүгэ сабаттан уус идэтэ үрдүктүк тутулларын, билигин тимир үйэтин уустара сварщиктар буолалларын бэлэстэтэ, хас биридии идэ курдук сварщик эмиз маастарыстыбатынан үлэтин

хаачыстыбата тутулуктаабынан сайдарга болҕомтону уурар наадатын эттэ. Василий Гуляев куонкурус кыттылааччыларын эбэрдэппэн туран, Егор Борисов аатыттан бу күрэхтэһиңиз кыайылаахтарга кубок олохтоммутун эттэ, тэрийээччилэргэ туттарда.

Егор Бараханов „Сельхозтехникика“ 1975 сыллаахтан сварщиктынан үлэстэбитин, ол кэмгэ Егор Борисов слесардыабытын, үлэһит быһыытынан элпэтинэстэтин, дьулуурдаабын бэлэстэтэ. Сварщик идэтэ хайа баарар кэмгэ наадалаабын туһалаабын эттэ, куонкуруска ким үчүгэй бэлэмнээх үрдүк маастарыстыбалаах кыайылаабынан тахсарыгар баарда.

Куонкурус кыттылааччыта идэтиибит маастарыстыбаларын көрдөрөр сваркалааһыкка күрэх таһынан теоретическай билиилэрин эмиз тургутуугулар. Икки күннээх сыралаах күрэх түмүгэр бастагы миэстэни Федор Шкулев (Дьокуускайдаагы промышленной техникум, производственной үөрэхтэһин маастара), иккин Алексей Сулов (Жатайдаагы теплосеть үлэһитэ), үсүн Алексей Николаев (Намнаагы техникум, производственной үөрэхтэһин маастара) ыллылар. Кинилэргэ кубок, анал мэтээллэр, дипломнар, бириистэр туттарылыннылар.

Куонкуруһу тэрийээччилэр экспертнэй хамыыһаа, бириистэргэ спонсордаабыт бары тэрилтэлэргэ, кыттааччыларга махталларын биллэрэллэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Улуу Кыайы 75 сылыгар

ТУЛА СИРИГЭР САХА БУОЙУНУН КЭРИЭСТЭЭТИЛЭР

Тула уобалаһыгар быыл күһүн үһүс төгүлүн Аба дойду Улуу сэриитигэр Москва туһаайытыгар сэриигэ Тула сиригэр хорсуннук сэриилэспит Саха буойуннарын кэриэстиир, ойдүүр-саныыр акция ытыллына. Итиннэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Москва куораттаагы Саха сиригэр түмүсүүттэн кыттыыны ыллылар.

Байыаннай устуорук, кыраайы үөрэтээччи Евгений Иванович Барышников уонна „Штурм“ көрдүүр-ирдиер (поисковий) этэрээт көмөлөрүнэн Тула уобалаһыгар сэриигэ өлбүт буойуннар сана ааттара көстүбүт. Кинилэр ортолоругар Чурапчы улуунуттан рядовой Гаврил Васильевич Макаров аата баар. Бу акцияга кини аймактара Акулина Семеновна Ануфриева уонна Дарья Семеновна Беляева сырыттылар.

Акулина Семеновна кытары төлөпүүнүнэн сибээстэһэн, Гаврил Егорович Макаров туһунан, Тулаба хайдах баран кэлбиттарын ытылааста. онуоха кини маньык билиһиннэрдэ.

Улуус дьаһалтатыгар Аба дойду Улуу сэриитигэр Москваны көмүскүүр кыргыһыларга Тула уобалаһыгар буолбут кырыктаах кирсиилэргэ

хорсуннук өлбүт буойуннары кэриэстиир патриотическай акция балаан ыйын 21 күнүгэр ытылларын, итиннэ Чурапчы улуунуттан сэриилэспит буойуннары чуолкайдаан, кинилэр аймактарын кытыннара ытылларыгар Федерация Сэбизин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы, „Саха сиригэр түмүсүүтүн“ сэбизин бэрэссэдээтлэ А. К. Акимов илии баттааһыннаах сурук кэлбит этэ. Итиннэ олобуран, Биһиги иккиз буолан Тулаба тийбиһиппит.

Гаврил Васильевич – биһиги абабыт Семен Васильевич Макаров биригэ төрөөбүт убайа, 1915 сыллаах төрүүх. Сылан нэһилиэтин Улахан Күөлүн Хатыннаах алааһыгар олохтооттар. Сэриининнэ Гаврил колхозоска кадровай булчутунан үлэстэбит. 1941 сыллаахха бастагы хомуурдарга ынырыллыбыт. Күөгэйэр күнүгэр сыгыдыар, кэргэн да ыла илик эдэр киһи дойдутун, норуотун көмүскүү, уоттаах сэриигэ аттамыт.

Ийэ дойдубут тэбэр сүрэгин Москва куораты көмүскүүр олус кырыктаах, быһаарылаах кыргыһыга Тула куорат туһаайытыгар сэриилэһэ сыгыдыан, сураба суох сүппүтүн туһунан биллэрии сурук 1942 сыллаахха кэлбит. Бу Хатыннаах алааһыттан 10 киһи сэриигэ ыгырыллан барбыттарыттан 8-на кыргыһы толоонугар охтубут. Кинилэри кэриэстээн, бу алааска Кыайы 55 сылын бэлэстиир кэмгэ ытык бэлэз (памятник) туруоруллубута. Ийэ 100 сааһын туолан баран олохтон тусарабыта.

Биһиги абабыт Семен Васильевич Макаров сэрии кыттылааба, Дьолпуос мепитаристарын утары кыргыһыта. Кини

кэпсээнинэн уонна дьон да ахтытынан ийэ Гаврилы хара өлүөр диэри кэтэспитэ үһү. Саллаат формалаах дьону көрдө да хайаан дабыны „Мин уолбун көрбүккүт дуо, ханна баарый?“, – диэн ыйыталаһар эбит.

Биһиги Тулаба тийэн, анал бырагырааманан сырыттыбыт. Зареченскайдаагы братскай могилаба Гаврил Васильевич олохтоо алааһыттан илдьибит буору куттубут, сибээки уурдубут. Бу сиргэ кыргыһа сыгыдыан дьоруойдуу охтубут ытык киһибит сэриининнэ олобун, тугу үлэстэбитин, дойдутун туһунан кэпсэтибит. Евгений Васильевич Барышниковка, „Штурм“ көрдүүр-ирдиер этэрээт чилиэннэригэр Саха буойуннарын ааттарын тилиннэригэ үлэлэрин иһин махтанныбыт. Бу могилаба баар биллэтигэ аата суруллубатах Гаврил Васильевич Макаровы киллэртэргэ Тула бэтэрээннэрин сэбизинин кэпсэтиһибит.

Күндү киһибит сэриилэспит сирэ билиннэ, сырдык аата мантан ыла сурукка-бичиккэ кыргыһы толоонугар дьоруойдуу охтубуттар кэккэлэригэр ахтылылаба. „Сана олох“ хаһыалытыгар Гаврил Васильевич олохтоо алааһыттан, бэлэбит бу сырыбытыттан хаартыскалары уонна кини туһунан ахтыыны ытыабыт.

ХАБЫРЫЫС ТИҔЭХ БУЛДА

Сарсыарда күн үһэ ойуута, күөл үрдүгэр кынат тыаһа кул-куугунас, сип-сирилэс буолаатын, халын үөрдээх

анды биридэ баар буола түһээт, эргийбэккэ хайаабакка, үөр мончууктар үөс өттүлэригэр барылаачы түлүнэн кэбиспиттэр. Тимис гынан баран күөргэст, мончууктар диэки дайан, паһыгаратан кэлбиттэр. Ол быһыгар охсуһан булумахтаһаллар, ууну күдээритэллэр эбит.

Бары сомоболоһон бөлөхтөөһөлөрүн кытары, Хабырыыс иккилии уостуах сааларынан хардарыта ытыалаан субуруллубут. Туттара түргэнэ бэрт буолан, олох боксый бизрбэккэ саайталаабыт. Андылар сорохторо тутта барбыттар, умса-умса тахсыталаабыттары ытыалаан салбаталаан испит. Аһыах анды күөл халдыаһы өттүнэн көтөн барбыт. Тыһынан киһи хомуйан баран аахпыта – 31 анды буолбут. Үөрэн-көтөн отуутугар тахсан уотун оттуһан, байанайын аһатан, сынныанан баран, мончуугун эһэн, лаабыһыгар ууран сабан баран дьылзэбит.

Сайылык иһиннээби дьон үөрүү-көтүү бөҕө буолбуттар. 23 андыны үс сайылык ыалларыгар ахсааннарынан көрөн түнэппит. Бэйэлэригэр 8 андыны хаалларбыт. Сайылык ыалларыгар үөрүүлээх, дьоро киһэлэр буолбуттар. Хабырыыска улаханнык махтанныттар. „Улуу булчут буолангыны өссө дабыны аһата-сизтэ сырыт“ диэн алгыстарын анаабыттар. Итинтэн аһыах хонон баран армияга ынырыллар бэбизскэ кэлбитэ.

Маннайгынырыыга үс сайылыктан 8 киһиэхэ бэбизскэ кэлбитэ. Армияга барааччылар Хатыннаах сайылыктан атырыллыбыттар. Барааччылар: „Сотору кыайан-хотон кэпсэтиит, этэннэ олохтон“ дэһэн аттамыттар.

Ити курдук, Гаврил Васильевич бүтэһик булчут өлгөмнүк бултаан, дьонун-сэргэтин күндүлэстэбит. Кини Москва аннынаагы кырыктаах кыргыһыга сураба суох сүттэ диэн биллэрии сурук кэлбитэ.

Г. В. Макаров туһунан ахтыылартан хомуйан онордо
Алексей СЛЕПЦОВ.

Ажам саастаахтар декадаларыгар

Иһирэх көрсүһүүнү
тэрийдилэр

Сыллата ажам саастаахтарга анализлаах декада Сахабыт сиригэр алтынньы ыйга ыытыллар. Быйыл улууспутугар бу дьаһал алтынньы 1—10 күннэригэр буолла.

Ааспыт сылларга буолуутаабыт декадаларга актыбыстары, араас эйгэ үлэһиттэрин кытыннарар эбит буоллахпытна, быйыл биригэ опорбуттара 50 сылын туолбут кыһыл көмүс сыбаайдалаахтары чыэстээтибит. Чурапчы нэһилиэгиттэн 4 ыал кыттыны ылла.

Улууска ыытыллар декада чэрчитинэн нэһилиэкпитигэр араас дьаһаллар былааннаахтык бардылар. Пенсионнай, социальнай, МФЦ тэрилтэлэрэ ажам саастаахтарга өнөкөрү оһордулар. Утүө суолунан тимуровскай захсийаны тэрийэн, ыччаттар кырдыабаастартан сайаалка хомуйан, адырыстарынан хэрийэ сылдьан, нэһилиэкпит ажам саастаах дьонугар көмүүтэринэн, суотабай төлөлүүннэринэн, тэлэбиисэринэн туһаныыга сүбэлээтилэр, көрдөрөн, үөрэтэн биэрдиһэр. Итини таһынан киинэ тылаатырыгар сизэнэринин кэлэн сөбүлээбит киинэлэрин босхо көрүү нэһилиэк коллекционердарын быыстапкага тэрийиннэ.

Декаданы түмүктүү дьаһал алтынньы 9 күнүгэр „Утум“ айыы кыһатын дьэитигэр ыытылынна. Бастагы хаар үлүктүү турарын „таһабаас онгостубакка“, дьоммут-сэргэбит барахсаттар биригэ биригэ болдьоммут чааска тийэн кэлиһэр. Тэрийээчилэр кинилэри сылаас чэинэн, арылаах алаадынан айах тутан көрүстүлэр. Көрсүбэтэхтэрэ ырааппыт дьон быһытынан бэйэ-бэйэлэрин эйбэстик эбэрдалаһан, ирэ-хоро кэпсэтиһэр.

Үөрүүлээх дьаһалы „Утум“ дьэитин хаһаайката Надежда Заболотская, өрүү буоларыны, үрдүк таһымна илээн-сабаллаан ытта. Бырааныннык биригэ сонун уратытынан быйыл 90 саастарын томточчу туолбут нэһилиэкпит ытык-мааны кырдыабаастарын Н. А. Дьяконова уонна А. П. Филиппованы чыэстээтин буолла. Николай Акимович — Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылаабыт. Үлэ Албан аата 3 истизиннээх уордьанын кавалера. Анастасия Петровна — Холбоһон нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, үлэ, доруобуйа харыстабылын бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылаабыт. Кинилэри улуус бэтэрээннэрин сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Матрена Матеева, пенсионнай управление салайааччыта Варвара Христофорова, социальнай управление отделын начаалынньыга А. Васильева, улуус баһылыгын социальнай болпуростарга солбуйааччы Алена Пермякова уонна үбүлээрдэр өбөлгөрү истинник эбэрдалаһтылар, сибээһи дьөрбөтүн, өйдөбүннүк бэлэхтэри туттардылар.

Үөрүүнү-көтүүнү Мария Герасимова — Сэнээрэ чабырсаба, Арчы дьэитин иһинэн тэриллит „Тыһынаах тыл“ олоһонноуттар бөлөхтөрүн толоруулар, хореограф Елена Сивцова туруорууттар үнүкү, о. д. а. эбэрдэ нүөмэрдэр хизгэтэн биэрдиһэр. Салгыы кырдыабаастарга анаан үнүкү-битии, көр-нар тэрийиннэ.

Мария МАТВЕЕВА,

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын исписэлиһэ.

Сага кинигэ

Үйэтитиигэ-дьоһун үлэ

Хатылыга алтынньы 11 күнүгэр Мария Петровна Иустинова хомуйан оһорбут „Хатылы“ кинигэ иккис томун сүрэхтэниитигэр элбэх киһи муһунна. Мария Петровна — ССРС уонна СӨ культууратын туйгуна. Хатылы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, бибилиэтиэкэ бэтэрээнэ. Кини өр сылларга Чурапчы устуоруйатын, Хатылы уонна бу нэһилиэк дьонун туһунан мустут матырыйааллара кинигэ тахсытыгар улахан тирэх буолбут. Ол туһунан тыл эппит да дьон бэлэстээн эгитилэр. Хатылы туһунан үс кинигэ тахсара былаанналар. Кинигэ бастагы томугар Мария Андреевна Герасимова — Сэнээрэ үлэлээх сылдьар. Хатылы өрөбөлүүсүөй иһиннээҕи олоһун, гражданскай сэрии, сэбиэскэй былаас олохтоһуутун, сэрии иһиннээҕи дьон олоһун, үлэтин-хамнаһын кэпсиир дьоһун, улахан үлэ күүтүллэр. Улуу Кыайылы 75 сылын көрсө Мария Петровна мустут матырыйаалларын, хомуйбут актыыларын кинигэ иккис тома бэчээттэнэн табыста. Кинигэ Хатылы нэһилиэгиттэн Аба дойдуга сэриитигэр баран хорсундук сэриилэспит, сэрии толоонугар охтубут, уоттаах сэрииттэн эргиллэн кэлэн дойдубут чөлүгэр түһэрин иһин, эйэлээх олоххо үтүө суобастаахтык үлэлээбит, Хоту көһөрүллүүгэ уонна тыылга Кыайылы туһа дьон күүстэрин харыстаабакка үлэлээбит, ачыктааһыны, өлүүнү көрсүбүт дьон актыыларга кинилэр тустарынан чугас дьоннорун суруйууларга кирибиттэр. Кинигэ сүрэхтэниитин олохтоох модельнай бибилиэтиэкэ сэбиэдиссэйэ Анна Прокопьевна Попова илээн ытта. Улуус дьоктааттарын Сэбиэтин

бэрэссэдээтэлэ Афанасий Афанасьевич Захаров, Хатылы нэһилиэгин баһылыга Ульяна Николаевна Атласова, Көһөрүллүү мусойун төрүттээбит, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, кыраайы үөрэтээчи Дмитрий Павлович Ченебутов, кииннэммит бибилиэтиэкэ ситимин дириэктэрэ Вера Аполлоновна Платонова, РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ Мария Андреевна Герасимова-Сэнээрэ уо.д.а. кинигэ тула кэпсэтиигэ санааларын эгитилэр, бу дьоһун кинигэ үйэтитиигэ, нэһилиэк устуоруйатын үөрэтиигэ суоптата улахан, эдэр көлүөнэ ыччакка өлбөт-сүппэт бэлэх буоларын тоһоболоон бэлэстэтиһэр. Нэһилиэк баһылыга У.Н. Атласова кинигэ үлэлэспит дьонго махталын биллэрэн, кинилэргэ сэмэй бэлэхтэри туттартаата, онтон Мария Петровнага суруйар-айар үлэтигэр көмөлөөх буоллун, төрөбүт дойдутун устуоруйатын сырдатта тур дьон махталлаах нэһилиэгин дьонун аатыттан ноутбук бэлэхтээтэ. Бу күн нэһилиэк сайдарын туһугар үгүс үлэни үлэлээбит Николай Иванович Иустинова „Хатылы нэһилиэгин олохтооҕо“ бочуоттаах аат иһэрилиннэ. Сэргэх тэрээһини ырыһан киэргэттиһэр, Марианна Слепцова, Лена Смирникова „Алаас хогуна“ вокальнай ансамбыл, киин бибилиэтиэкэ ырыаһыттарын ансамбыла.

Наталья ЗАХАРОВА.

Доруобуйа харыстабыла

Диспансернай кэтээн көрүү: Туох? Ханна? Хаһан?

Холобур, тииһи сууммакка сырыттаахха, өр кэмнээх, өссө эбии сыаналаах эмтэни ирдэниһэр буолар. Бу барыбытыгар биллэр суол. Хас биридиибит доруобуйабыт туһугар кыһаллаах тустаахпыт. Дьарба (хроническай) ыарылаах буоллаахха, болбонтон өссө күүһүрдэр наадалаах. Онон, диспансернай кэтээн көрүү туһунан сипилии билсэххэ.

Диспансернай кэтээн көрүү дьон тугуй, хайдах ыытылларый?

Диспансернай кэтээн көрүү дьон дьарба ыарылаах дьон болдьоммут кэм аайы бэрэбэркэни аһыылар, итиэнэ улахан ыары кэнниттэн чөлгө туһууларигар туһуламмыт дьаһал. Бу көрдөрүүнү туох эмэ уустук үөскээбитин кэмигэр суһаллык быһаарар, сэрэтинни оһорор уонна сөптөөх чөлүгэр түһэрэр үлэни ыытар соруктаах. Диспансернай көрдөрүүнү өмөтө диспансеризация уонна профилактическай медицинскэй көрдөрүүнү курдук булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын полиһынан гражданныгар босхо оһоһуллар.

Киһи диспансернай кэтээһин көрдөрүүнүтүн ааһахтааһын хантан билсэр?

Диспансернай көрдөрүүнү ирдэбилин кэтээн көрөн баран быраас быһаарар. Ол курдук, быраас ыалдыбыт киһини көрөн баран, диспансернай кэтээн көрүүгэ туруорулутун биллэрэр. Пациент хаста, ханнык болдьобунан көрдөрүнүөхтээгин, ханнык сэрэтэр эмтиир уонна чөлүгэр түһэрэр дьаһаллар ылыныллыахтаахтарын иһитиннэрэр.

Диспансернай кэтээн көрүү ханнык ыарыыга көрүлүрүөй?

Российскай Федерация доруобуйа харыстабылыгар министризистибатин анализ испиһигэр 28 дьарба

ыарыы кириэр. Холобура, диабет иккис көрүгэ, предиабет, куртах уонна сизэн оһоһос баһырыыта (язва), ис-куртах атын, бүүр дьарба ыарыыларга быраастар ордук болбонтон хаан баттааһына кэһиллилээх, гиперхолестеринемия, сүрэх-хаан ыарыылаах уонна сүрэх-хаан систизмэтигэр уустук эпээрдээһийэни ааспыт, инфарктаабыт, инсульттаабыт дьонно ууруоһаах. Итиэнэ диспансернай кэтээн көрүү тыһа ыарыһахтарга, астмалаах, дьарба бронхиттаах дьонно эмиз анаар.

Диспансернай кэтээһини ханнык быраас ыытарый?

Диспансернай кэтээн көрүү, эмтэни киһи сыһыарылаах поликлиникатыгар, медицинэ киинигэр, биэлсэр-акушер пуунугар олохтоох терапевт быраас эбэтэр биэлсэр-акушер, исписэниис быраас ыыталлар. Нефролог, кардиолог, гастроэнтеролог, онколог, аллерголог, эндокринолог, акушер-гинеколог, ревматолог, нефролог, пульмонолог уонна да атын быраастар кэтээн көрүүлэрэ киһи ыарыытыттан тутулуктаах. Хас биридии көрдөрүүнү кэмигэр быраас эмтэнээччи уопсай туругун сыаналыыр, анализ чинчийиллэри анаан, субэни-аманы биэрэр. Диагноһу чөлүлүүр, уларытыы баар буоллабына, эмтэни салгыы хайдах барыахтааһын тобулар. Быраас эмтэнээччигэ көмө ирдэнэр суһал түгэн үөскээһинэ хайдах дьаһанарыгар, сөптөөхтүк бэйэни кэтээн сылдьарга субилиир. Диспансернай кэтээн көрүү үтүө түмүгэ быраас уонна эмтэнээччи сомоһо кыһамныыларгыттан быһаччы тутулуктаах. Онон ыарыһах көрдөрүнэр болдьобун көтүлпээк сырыттааһына, үгүс уустук балаһыанньаны тумнуон сөп.

Диспансернай кэтээн көрүү төһө өр кэмгэ анаарый уонна төһө элбэхтик бырааска кэлиэхтээхпий?

Эмтэнээччи төһө элбэхтик, хаста көрдөрө кэлэрэ киһи ыарыытыттан тутулуктаах. Ортотунан, сылга 2-3 көрдөрүнүөхтээх. Холобур, сүрэх-хаан ыарыһахтар анализ болдьобу суох, олохторун устата кэтэбилгэ сылдьахтаахтар (сылга иккиттэн аһыйаба суох бырааска көрдөрүнүөхтээхтэр). Предиабетка, бронхит уустук көрүннэригэр — сылга биридэ, тыһа астматыгар (1-3-тэ), бүүр ыарыыларыгар (4-тэ) кэлиэхтээхтэр. Уонна куртах баастаахтар сыл аһаарыгар биридии, онтон ас буһаран оһоһоско (двенадцатиперстная) баастаахтар бүтэһик күүсэ ыалдыы кэнниттэн, 5 сыл тохтоло суох, сылга биридии хонтуруолланыахтаахтар.

Итинник түгэнгэ страховой бэрэстэбиитэл туһунан, хайдах көмөлөһөрүөй?

Страховой бэрэстэбиитэл туох баар сэрэтэр (профилактическай) көрдөрүнүүлэр, ол иһигэр диспансернай кэтээн көрүү туһунан иһитиннэрэллэр. Киһи кэмигэр көрдөрүмүмтэх буоллабына ол төрүөтүн быһаарсаллар, хаттаан көрдөрүнүүгэ ыһыраллар. Медицинскэй көмө хайдах оһоһулларын кэтииллэр, диспансернай учуокка, кэтэбилгэ туруоруу туһунан сырдаталлар. Искэн быһаарылыһабына, сүрэх-хаан, атын дьарба ыарыы биһаргэнээһинэ, ол эмтэнини кэтииллэр. Диспансернай кэтээн көрүүгэ эмтэнээччини кытта ыкса ситимнээх, бырааска көмө буолар соругу сүгэллэр.

Булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын, сэрэтэр дьаһаллар, медицинскэй көмө, страховой бэрэстэбиитэллэр үлэлэрин туһунан Саха сиригэр доруобуйа харыстабылыгар министризистибатин Контакт киинин быһа линийэтигэр эрийэн билсэххэ сөп. Босхо төлөлүүн нүөмэрэ: 8-800-100-14-03.

«Сахамедстрах» страховкалыыр медицинскэй хампаанньа лицензията ОС-№2873 — 01 сэттинньи 9 күнэ 2016 с.

Дьылар уонна дьоннор

ОЙУУНУСКАЙ АЛГЫҢЫНАН

тылбаастаан таһаартарар.

Георгий Митрофанович 1939с. Саха сириг суруйааччыларын сойуустарыгар чилиэтинэн ыппыллыбыта.

1934 с. тэриллэн ыппыллыбыт Саха сириг суруйааччыларын 1-кы кэмпириэнсийэлэригэр фольклортуһунан тыл да анаара этиллибэтэх буоллабына. 1939 с. Георгий Митрофанович Саха сириг суруйааччыларын 1 сийизингэр онорбут. «Состояние и задачи развития народного творчества» дакылаатыгар, аан бастаан, норуот айымньытыгар олгонхо, тойукка, сэлэннэ, кэпсээннэ, чабырбахха, өс хоһоонноругар суолтаны ууруу наадатын, фольклору үөрэтүүгэ, норуот тылын уус - уран айымньытын топороччуларга ураты болҕомто баар буолуохтаабын бэлэттээн эппитэ.

Сийизскэ оһоһуллубут дакылаат норуот ырыаһыттарын кытта айымньылаах үлэни арыыйбыта, далааһыннаах үлэни саҕалаабыта. Георгий Митрофанович фольклору үөрэтүүгэ этии киллэриитинэн, сийизскэ дакылаат сунньунэн 7 пууннаах уураабы ылыммыта. Ол олоххо кириэн барбыта. Норуот ырыаһыттары: С.А.Зверев, Е.Е.Иванова, П.П.Ядрихинский, Н.И.Степанов, Д.М.Говоров, Н.А.Абрамов-Кынат, И.И.Бурнашев, Тон Суорун, М.П.Шараборин-Кумаарал, П.С.Семенов. Суруйааччылар сойуустарыгар чилиэтинэн ыппыллыбыттары.

Георгий Митрофанович фольклорист быһытынан норуот ырыаһыттарын Е.Е.Иванованы, Н.А.Абрамовы-Кыматы уонна С.А.Зверевы-Кыыл Уолун кытта айымньылаахтык үлэлээбитэ. «Дьулуруйар Ньургун Боотур», «Куруубай хааннаах Кулун Кулустуур», «Бүдүүрүбэт Мулдуку Бөбү», «Уолан Хардааччы» о.д.а. олгонхолору киһи өйдүүр тына сэргэхтик ырытан көрдөрбүтэ. Ол туһунан «Живой родник» дьон научнай үлэтигэр сийилии ырытан суруйар.

Аба дойду сэрйитигэр доруобуйатынан сыыйылыбыта. 1941-1946 сс. Саха суруйааччыларын сойууһун Ыраабылыанньатын эппиэттиир сэкирэтээринэн үлэлээбитэ. Наркомпрос 1942-1946 сс. Абый оройуонугар учууталынан анаан ыппылта, мань тэнэ Тыл, култуура, устуоруйа үнүстүүтүн старшай научнай сотрудиһынан үлэлээбитэ. Абый оройуонун фольклорун хомуйбута, Ытык кырдыабыс К.Чирков ойууну көрсөн, истинник сэлэргэспитэ, тойугун суруйбута баар. Дружина оһуолатыгар устуоруйаны, нуучча тылын, литэрэтиирэтин, нымэмэс тылын үөрэппитэ. Киһи үөрэппит оһолоруттан — Никодим Ефимов-учуонай, Ленинскэй бириэмийэ лауреата, Василий Духонаев-учуонай, суруналыыс, Николай Абыйчанин-суруйааччы, Слепцовтар уо.д.а. өрөспүүбүлүкэҕэ биллэр дьон үүнэн тахсыбыттары. Ону кинилэр итии, истин ахтыылара туоһулуур.

Георгий Митрофанович олгонхону, саха тылынан уус-уран айымньыларын, тойугу, норуот ырыаларын, оччолорго баар олгонхотуттан истибит, кинилэр научнайдык ырытан үөрэппит учуонай буолар. Дэлэҕэ, 1938 с. Саха сиригэр кэлээт, төрөөбүт дойдутугар тийэн, дойдутун олгонхотуттарын мунньан, кинилэр олгонхолорун үс тууннаах күн истэр. Оччолорго Мырылаҕа үйэ кирбиитигэр баар 30-ча олгонхотуттан, тыһынаах 14 олгонхотут хаалбыт. Бу туһунан М.Н.Сибиряков «Очарованный волшебством живого слова» кинигэ 110 сирэйигэр ахтыы суруйбута баар.

Норуот уһулу-чулаах тойуксутун-ырыаһытын С.А.Зверевы-Кыыл Уолун кытта олус тапсан, таһаарылаахтык үлэлээбитэ, киһи тойуктарын нууччалык тылбаастаабыта, кинилэр биригэ айбыт «Айхал, эйиэхэ, Аар тайба» поэма-тойук 1957 с. Улуу Октеп 40 сылыгар аһаммыт өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкуруска бастаахы бириэмийэни ылбыта. Онтон «Улуу Москва туһунан тойук» поэма-тойугу аһан аатыран, биһирээн, Москва 800 сылын бырааһынньыгар туттуллубута, «Москва куорат 800 Сыла» уулусса дьыэтин эркинигэр ыстаал илиискэ

суруйан ыйаабыттары Тойук «Правда» хайыакка аҕыс строкага бачээттэммитэ, Кириэмил Георгиевскай саалатыгар кыһыл көмүс буукубанан суруллубута, бу баар:

...Ты-факеп правды, мира светлый
разум,
В семье миров сияешь ты алмазом.
Ты-гулий копокал, зовущий к
счастью, к свету,
Москва-живое сердце всей планеты!
И ты достойна всех земных похвал
Уруй, Москва!

Уруй-айхал!

Поэма англия, нымэмэс, француз, нуучча тылларыгар тылбаастаммыта. Бэлэххэ анаан бизэс тылын, алта улахан тылын кырачаан(мини) кинигэ онорбуттары. Бу үһсэ этиллибит тыллар, этиилэр Саха норуотун кизэ туттуута, олгонхо баай тылын, сүмэһинин сүтэрбэҕэ, табатык тылбаастаммыта, олгонхо инники сайдарын илдьитэ, өрөгөйө буолар.

Георгий Митрофанович литэрэтииринэй кириитик быһытынан, суруйааччылар дириҥ ытыктабылларын ылбыта. Ол туһунан саха норуодунан суруйааччыта М.Д.Ефимов-Мосей Ефимов маньык ахтар: «Георгий Митрофановичи суруйааччылар үрдүк култууралаах, литэрэтиирэни олус нарыннык изьэһэ өйдүүр, ымпыктаан-чымпыктаан ырытар дьосурдаах киһинэн ааһалара, уус — уран литэрэтиирэни, ордук поэзияны, нарын-намчы өрүттэригэр тийэ өйдөөн ырытар дьосур киһиэхэ барытыгар тиксиктэ Оттон ол Георгий Митрофановичка баара» дьон үрдүктүк, сыаналаабыта, элбэҕи этэр.

Кини сана тахсан иһэр талааннаах бэйэттэри, суруйааччылары кытта үгүстүк үлэлэһэр, дьосордоһор, дьыстигэр ыныран ыалдьыттары, хоһооннорун ырытара, субалиирэ-амалыра. Кинилэр ортолоругар бааллары: Иван Арбита, А.А.Бабьинский, Чабылган, Таппан Бүрэ, Баал Хабырыыс. Күндэ, Суорун Омоллоон, Эллэй, Семен Руфов у.д.а.

Георгий Митрофанович Иван Арбита хоһоонун суруйбут тэтэрэтин истээн уурбутун, 1993 с. Саха норуодунан суруйааччыта Семен Руфов кыһыттан Виктория Георгиевнаттан ылан, «Мугурданы» дьон ааттаан, 2 томнаах кинигэни бачээттээн таһаартарбыта, саха ааҕааччыларга эдэр сааһыгар репрессия түбэспит, талааннаах бэйэтэ айымньытын кытта сана билсикиттэ.

П.А.Ойуунускайы кытта биригэ үлэлиилэр, киһи анааһынын Тыл, култуура, устуоруйа үнүстүүтүгэр фольклор уонна литэрэтиирэ секторыгар сэлбидиисэинэн үлэлиир. 1939 с. репрессия үгэннээн турар кэмгэр үнүстүүк Ойуунускай суруйбут үлэлэрин устараы чөмөхтөөн сыһаралларыгар тутуһа түһэн, билэр күөх тэтэрэтин «Кыһыл ойуун» рукоһиһын ылан кистээн, дойдутугар Мырылаҕа аҕатыгар ампаарга кистэтэр, ону 1953 с. дойдутугар бара сылдьан куоракка аһалан, Ойуунускай кыһыгар 1962 с. үнүстүүк үлэли кэлбитигэр туттарар. Ол туһунан Сардана Платонова ахтыта: «Георгий Митрофанович совершил неоцененный еще гражданский подвиг: им случайно была найдена в куче книг и других бумаг, предназначенных к инвентарному костру 1939 г., уникальная рукопись Платона Алексеевича Ойунского (1918-1922гг.) Не только была найдена, но и хранилась в течение более чем двадцати лет, оберегая как зеница ока... Научная ценность рукописи велика: по ней можно проследить творческую работу поэта над художественным словом». Георгий Митрофанович репрессия ытыллыбыт, саха бастаахы историга Г.В.Ксенофонтов литэрэтиирэҕэ холонон суруйбут, «Революция Алтан ата айымньытын, бачээкэ таһаарары боллуттарын ууран, кэлин научнай библиэтиэкэҕэ туттарбыта граждандскай хорсун быһыы буолар.

Георгий Митрофанович «Якутское стихосложение» научнай үлэтинэн, филологическай наука

хандьыдаата буолбута, бу үлэтин академик В.М.Жирмунскай үрдүктүк сыаналаабыта, бу үлэ билигин туһалаах, инникитин кэскиллээх дьон бэлэттээбитэ. Кини «Живой родник» дьон научнай кинигэтигэр маньык киһи тыллаах: «Незавенной памяти Платона Алексеевича Ойунского, обессмертившего художественное слово страны олгонхо» П.А.Ойуунускайга анаабыта мээҕэ буолбатах, киһи биир «дойдулааҕа», холобур туттар наставнига буоллаҕа, бары билэрбит курдук Ойуунускай 20-30 сс. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олгонхону суруйан үлэтиппитэ, суруйа киллэрбитэ, грамматтика буолбута «Нууччалык-сахалык бэйэттичэскэй тылдьыт» таһаартарбыта, термин үөртээччилэргэ улахан көмө буолбута. Бу кинигэлэр фольклору үөртээччилэр, тыл үөртээчхтэр бары туһанар үөртээр истичниктара буолар.

Георгий Митрофанович тылбаастык, тыл үөртээҕэ буолар, бэйэтэ этэринэн үс хайысхаҕа үлэлээбитэ: 1) Уус-уран литэрэтиирэ тылбаастааһын; 2) Фольклор; 3) Литэрэтиирэни уонна кириитикэни. Бу барыта киһи айылбаттан талааннаах тыл үөртээҕэ буоларын, ону сайыннаран собуруу үөртээн тыл кистээн күүһүн билбит, биир сүдүкүһүбит буолар. Переводчик быһытынан нуучча классик суруйааччыларын Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Грибоедов, Горькай, Маяковскай, Шекспир «Отелло», Мефалитис айымньыларын сахалык тылбаастаабыта, эбээн норуотун бастаах суруйааччытын Н.Тарбукин, суруйааччы-учуонай В.Лебедев кизэ араҕа тахсалларыгар быһаҥы көмөлөспүтэ, кинилэр айымньыларын нууччалык тылбаастаабыта омук сиргэр бачээттээн тахсыбыта.

Георгий Митрофанович 6 улахан монографияны, 70-к тахса научнай ыстатыйалары, 3 саха тылын, фольклорун үөртэр учебнай ырааһаамаалары суруйбута, 100-тэн тахса уус-уран айымньылары, ол иһигэр учебниктары, сокуоннары, 1936с. РСФСР конституциятын тылбаастаабыта. Маны таһынан бачээттээн илик научнай үлэлэр: «Вопросы мастерства в якутской поэзии (традиции и новаторства)», «Этапы развития якутской советской поэзии» уо.д.а. үлэлэрин, тылбаастарын, норуот билиитигэр, бачээккэ тахсаллара буоллар саха наукатыгар, литэрэтиирэтигэр, саха тылын харыстылырга, тыл инники сайдыытыгар туһата сүткэн буолуо этэ.

Георгий Митрофанович Чурапчы улууһун түгэх сыгар нэһилиэгин ыччата, олох уларыыһыларын кэмгэр үөртээн, 30-с сылларга Москва куоракка үрдүк билии кыһатыгар үөртэммит. Саха биһи саарына, тарбахха баттанар учуонайа буолар. Өксөкүлээх Олөксөй, Ойуунускайы илэ көрөн, истэн улааппыт, кинилэри холобур туттан, сырдыкка үөртэххэ тардыһан чин билииптэнэн, Ойуунускай алгыһынан бар дьонугар олосун анаабыта, норуотугар сулууспалаабыта. Георгий Митрофанович аска-танаска сиадэрдээбэтэх, былааска-дуһунаска чарбачыспатах, хайдалга, наһараадаҕа кыһамматтаах киһи этэ.

Өссө эбэн, балиэттэн эттэхпинэ Георгий Митрофанович нуучча дуобатыгар Дьукуускай куоракка элбэхтик бастаабытын аахпакка туран, Саха сириг 1946, 1947, 1948 сс. абсолютнай кыайылааҕа буолар.

Георгий Митрофанович 73 сааһыгар 1981 с. ыалдьан албута, киһи олосун 5 оһото, 15 сикэ, хос сикэнэрэ салгыыллар.

Түмүкүр этэбин. Чурапчы улууһун биһи чулуу киһитин, сэлбискэй-партийнай үлэҕэ ар сылларга улууһун туһа дьон үлэлээбит Георгий Митрофанович быраата Иван Петрович Васильев тылларынан: Георгий Митрофанович сүрэбин хаана төрөөбүт Аммаһын, олорбут-үлэлээбит Пенатын модун суурүктэрин курдук киһи оһолорун сизинэрин, хос сикэнэрин тымырдарыгар суурүгүрэн, киһи олорон аастыт олосун өссө байытан, диригэтэн, кэпсэтэн туран салгыыллар уонна салгыны да туруохтара.

Иннокентий СОБАКИН,
кыраайы үөртээччи.

Чурапчы улууһугар элбэх суруйааччы, устуорук, тыл үөртээх учуонайдар, фольклористар үөскээн олорон аастахтара. Кинилэр ортолоругар анал үөртээх литературовед, бэйэтэ-тылбаастык, фольклорист, филологическай наука хандьыдаата Георгий Митрофанович Васильев, биһи тарбахха баттанар, талааннаах, тыл үөртээх учуонайбыт буолар.

Георгий Митрофанович 1908 сыллаахха ахсынньы 27 күнүгэр Чэппиздэй Аммаһыгар, билинниктинэн Мырылаҕа бааһынай дьыэ кэргэнгэр үһүс оһонторөөбүтэ. Аҕата Митэрэппэн бэйэтин кэмгэр инникитин өтө көрөр, сахалык бөлүһүк өйдөөх оһонһор этэ. Кинилиин Өксөкүлээх Олөксөй билсэрэ, дьосордоһор дириллэрэ. Олох уларыыһыларын эрдэ билэн, үөртэх суолтатын өйдөөн, бурдук ыһытынан дьарыктанар. Сылга 50 буут бурдугу үүнэрэрэ, ону атыылаан оһолорун үөртэтэрбитэ. Кыһа Маалпа, уолаһтара Буотур, Георгий Чөркөөх оһуолатын, кыра уола Миһтэрэй Чурапчы оһуолатын үөртээн бүтэрэллэр. Кинилэр улууска, өрөспүүбүлүкэҕэ биллэр дьон буола үүмүттэрэ. Петр Митрофанович — Саха АССР үтүөлээх учуутала, РСФСР үөртэриитин туйгуна. Кини аата олохтоох оһуолаҕа индриллэбитэ. Дмитрий Митрофанович — Аба дойдун Улуу сэрйитин бэтэрээнэ, ССРС култууратын туйгуна. Норуот айымньытын дьыэтэ 2010 сылтан киһи аатын сүтэр.

Георгий Митрофанович 1924 сыллаахха Чөркөөх 7 кылаастаах оһуолатын үөртээн бүтэрэн, салгыы Дьукуускайга орто оһуоланы ситиһилээхтик бүтэрэр. 1928 сыллаахха Максим Горькай «Буурбаһыт туһунан ырыатын» сахалык тылбаастаан, хайыакка, онтон «Кыһыл ылык» сурунаалга таһаартарбытын П.А.Ойуунускай улаханньык хайбаабыта, бу хайбаабыт уонна сүбэ тыллара Георгий Митрофанович литэрэтиирэҕэ кириэригэр уот кымын сахтыта, салгыы сайдар суолугар ыйар сулус буолбута. Кини субэтинэн Москваҕа үөртэнэ барбыта.

1931 с. Москваҕа тийээт, аан бастаан Редакционной-издательской үнүстүүкэ үөртэнэр. Ол сабыллыбытыгар, 1933 с. Н.Г.Чернышевскай аатынан устуоруйа, философия, литэрэтиирэ, судаарыстыбаннай үнүстүүтүгэр үөртэнэ кириэр. 1938 с. ситиһилээхтик үөртэнэ бүтэрэр. Москваҕа үөртэнэр кэмгэр П.А.Ойуунускай соруудаһынан Ого уонна «Советское законодательство» бачээт кыһаларын кытта биригэ үлэлэһэр, оһолорго аһаммыт уус-уран айымньылары, юридическай сокуоннары сахалык тылбаастыыр. Кини оччолорго тылбаастаабыт А.С.Пушкин остуоруйаларын, М.Ю.Лермонтов хоһооннорун 40-50 сс. оһуолаҕа үөртэммит оһолор аһан улааппыттары. Маны таһынан литэрэтииринэй кириитик быһытынан биллэн барар. Г.Д.Бэстинэн-Бэс Дьарааһын «Бойобуой» дьон сэлэнин киһири тылыгар суруйбут кириитикэлиир ыстатыйата уус-уран литэрэтиирэҕэ киһи бэлэмнээх, сиппик кириитик буола үүмүтүн көрдөрбүтэ. 1938с. Партия Обкома «Краткий курс истории ВКП(б)» төмөт баһын индизэхэ эрэнэн, сахалык

Нэһилиэк сонуна

САНА МУОСТАНЫ ТУТТУЛАР

Чаачыгыйтан Чыаппараба киирэр өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах суолу быһа охсор Ханныгы үрэби туоруур муостаны үөрүүлээхтик аһыы алтынны 4 күнүгэр буолла. Чыаппара үлэһит, хоһуун дьоно бу муостаны хас да сиргэ көһөрөн, бэйэлэрин кыахтарынан туттуттара. Улахан уйуктаах массыына сырыытын тулуйар, сааскы халаан уутун харгыһа суох аһарар аныгы ирдэбилгэ эппиэттиир сана тутуу олоххо киирэн олохтоохтор, айанныыттар үөрүүлэрэ улахан.

Эбийиэк 3 м. диаметрдаах, 25 м. үһүннээх гофрированной турбанан таныллан оһолулуна. Улахан диаметрдаах турба икки өттүгэр килэмизтиргэ

чугаһыыр гравий бүрүөһүннээх буор суол кутулунна. Барьернайхарыскалтимирдэр туруоруннулар, хайа тааһынан турба икки өттүгэр бөбөрөгүтү оһолулуна. Үлэни үрдүк хаачыстыбаахтык олохтоох «Дорожник» ХЭТ (салайааччы Г.Г.Владимиров) тутан-танан оһордо.

Дьаһалга өрөспүүбүлүкэтээби суол управлениетыттан Н.Р. Макаров, И.А. Гарагуля, улуус салалтатыттан А.Г. Егоров, ыалпы сыгар Бахсы нэһилиэгиттан И.М. Барашков кыттыны ыттылар. Олохтоох дьаһалта баһылыга Ньургун Попов, нэһилиэк олохтоохторо бу дьаһал-лы олус сэргэхтик тэрийэн ыттылар. Сарсыардаттан хабыс тыаллаах эрэри үтүөкөн күһүнү күн чабылыччы тыкта. Бу үөрүүлээх түгэнигэ үгүс махтап тыллара этилиннилэр.

Муоста тутуутун үрдүкү салалтаба туруорсууну көбүлээн тэрийбит, оройуон киинигэр олорор чыаппаралар түмсүүлэрин салайар Константин Константинович Лыткин нэһилиэк Бочуоттаах олохтообун аатын ылыан ылла. Махтап, эбэрдэ суруктары бары үлэни салайбыт, үлэлэспит дьонно анаан туттардылар. Ырыа куттаах алабардар ааттарыттан Иван Хон бэртээхэй ырыаны бэлэхтээтэ.

Региональнай таһымнаах суол Чыаппараттан салпы Бахсы Толоонугар тийэрзин улуус салалтата, нэһилиэктер баһылыктара өрөспүүбүлүкэ суолун үлэһиттэригэр сөптөөхтүк туруорустулар санааны холбоон, баар ирдэбиллэргэ сөп түбэһиннэрен, бу боппуруоһу уталыппакка быһаарар наадатын эттилар. Норуот көбүлээһинин салалта өйөөн, бииргэ үлэлэһи холбурун бу үтүөкөннээх тутуу олоххо кириитэ көрдөрдө.

“СО” кэр.

Айар муһуук

САНА ДЬИЭ

Арчылаан аал уоту отуннум,
Айахтаах кыттыа иһиттэн
Алаады аспытын уунуохха,
Аан дьаһын тыллара аныахха.

Сизл сытын буруонан тунуйан,
Ситимнээх эттэрбин алгыһы
Сатаппаах тылбынан тусоаммын,
Соругут тускулун ыһабын.

Сып-сырдык алаһа дьиз
Сандаарар күн тэңэ күлүмнээн,
Санаабыт ырааһа тарбанан,
Солуччу үөрүүнэн тусолаба.

Дьиз иһигэр көй санга дэлэйдэ,
Дьыһуннук туттааччы элбээтэ
Дьоллоох олоххут ситимэ
Дьэ, мантан салбанан үрдүөгэ.

ЭБЭРДЭ

Эбэрдэ бастыҥа этиллиэн
Эркэйдэ тылларым кэмчилэр,
Эрирдээх тыллара туттуоххун
Эр хоһуун дэттэрэр ырааппыт.

Иһирэх санаабын кистээмин,
Истинг тыл сүрэххин ууллардын.
Иһигэр сөрүүн тыал кэриэтэ
Издэскин таарыйан ылбаппын.

Сүрэхтэн изиини сабаммын
Ситимнээн эттэрбин тылларбын.
Сииктээх от көбөрөр тунааран,
Сиздэрэи өгүнэн кизрэкээн.

Күн көмүс утабар тэнниибин,
Кылыһах куоласкын сэргиибин.
Кытылга кытархай сардаана
Кыыстаба тэтэркэй өгүнэн.

УРУУ АЛГЫҤА

Күн тэңэ күлүмнүү сыдыаайын,
Кэрэ күн үүмүтүн уруйдаан.
Күн дьонун алгыһын ыһааххыт,
Күлүмнэс сырдыгы тутуоххут.

Тапталгыт уостубат өрүтэ,
Таптаспыт сүрэххит илгээтэ,
Сыһыангыт истингэ, ырааһа,
Самныбат саргыгыт тускула.

Кэскиллээх тыллара иһигэр,
Көдүүстээх үлэбэ турунуг.
Көлүөнэ утабын салбаангыт,
Кэлэр кэм уруйдун ыһааххыт.

Олоххут сайдыыта, бэйэбит
Олохтоох собуустук дьаһаныт.
Олох суол эндиирин тусраангыт,
Омоллоон олоххо тиһилин.

ДЬУӨГЭ

Көрсө түһээт, күлүм гынан
Күн тэңэ сырдыгын
Күлэ-үөрэ көрсөтүгүн,
Күө-дьаа кэлсээтэбин.

Сырдык күнгэ тэнниибин,
Сарыал тэңэ саныыбын.
Саһарбаны санатан,
Сыдыаайангыт үөрдэбин.

Күөдүү, умай күүстээхтик,
Кимиилээхтик, көдүүстүк.
Көңүл санаа күүһүттэн
Киирэ-тахса үлэлээ.

Сырдык санаа ырааһа
Сэньэлэстин куруутун,
Сэргээх-кэбэр көргүгүн
Сэргээхситтин тулабын.

ИЭЙИ

Нарын ырыа, набыл холку,
Дууһан чараас изиһитэ,
Истинг санаан сырдыга,
Сана күнүм сардагата.

Ыраас, чабыл изиһиби
Истинг сылаас сүүрээтэ,
Сүрэх үөрэр чыгмаала,
Харах сымныыр көстүүтэ.

Кэрэ кыыспыт үңкүүтэ
Күннээх күнүм кэрэтэ,
Оһуор дьикти тиһигэ
Дьарбаа көмүс күлүмэ.

Санаам сырдык сарыала
Сырдаттабын тулабын.
Сибэккилээх сыһына
Симэннэбин кэрэтиэн.

ОЛОХ

Олоһу олоруох дьэтэхкэ,
Онжула элбээт сөхтөрөр.
Оһоон суол кэриэтэ эрдэ
Олуккун түөрэйдии хамсарар.

Эн онтон кыһаллан көрбөккө,
Эрирдээх суоллары көнүөлээн,
Эрдээхтик дьулустун инники
Эр санаа хоһуунун көрдөрөн.

Соргулаах олоххо дьаныһан,
Сатаппаах үлэһит аатырдыт
Сырдыкка, кэрэбэ дьулуһан,
Сизн оһо үөрүүтүн биллэбин.

Итиинэн иһигэр олоххор
Иһирэх санаабын тиздэбин.
Ис эйэ илгэтин тутангыт,
Иллээх ыал туругун тутсардын.

АХТЫЛБАН

Оһо сааһым сырдык күлүмэ,
Көстөн аһар чабыл күннэрэ
Дьикти кэмим туһунта буолан,
Түүлбар-биллэр көстөн үөрдэр.

Санаан кэлэр доһотторум,
Күннээх күнгэ тэннээхтэрим
Күлэр-үөрэр сангалара
Чугаараллар чуораан курдук.

Набыл-намчы кыргыттарым,
Кэрэ кэмим кизгээлэрэ,
Симэх буолар сибэккилэрэ,
Оһуор-дьарбаа көмүстэрэ.

Ойор-тэбэр уолаттарым,
Сүүрэр-көтөр уоланнарым,
Дьикти кэмим хоодуоттара
Оонньуу көбүн тардаллара.

Орой күнүм сарыаллара,
Чабыл күнүм сырдыктара,
Аһар кэмим ахтылбана,
Санаам сырдык сүүрээтэрэ.

САНААМ ЫРААС ЭЙГЭТЭ

Санаам туслар сарыалын,
Сырдык, ыраас эйгэтин
Сүрэхпиттан сүүйэбин,
Сардагатын ыһабын.

Чабыл күннээх сарсыарда
Чыһаахтарбыт тусоппалар
Чараас, истинг изиһибин,
Чуолчаараннар үөрдэбин.

Сандап күммүн таптыбын
Сардаанатын биһирээн,
Сылаас күнгэ сылаамнаан,
Симириктээн ыларбын.

Ыраас үрэх уутугар
Ыллыктары тэлэбин.
Ыксал-тиэтэл мунгунан
Ыкса киирэн уксабын.

Утүө күн үгүгэй өрүтүн
Угустук алтыһан аспаппын.
Угүөрү тыллара этэн,
Утүөнү эн баһан ылбаккын.

Болбомто уурабын кэрэбэ,
Боччумнук туттабын сэрэнэ.
Болбойон эн аабыы суруккун,
Биһирээн аабаппын уоскутуу.

Сурукка тиһиллэр санаалар
Сырдыктар, ыраастар, кэрэлэр.
Санныйар дикт туһун билбэттэр,
Санаабын көтөбөр алыыттар.

Изиһилээх тылларым истингэр,
Иһирэх сыһыантан тиллэллэр.
Истинг тыл сүмэтин этэллэр,
Иһигин сылаастык биһиллэр.

ХОРСУННАР ӨЛҮҮНҮ КЫАЙАЛЛАР

Ил-ити сыралбан куйааска,
Итиинэн иһигэр сылааска
Ийэ сир буоруттан араһсан,
Ийэлээх абатын хаалларда.

Аттанна кый ыраах сэрүүтэ,
Ардааттан аргыварар кутааба.
Алдьархай аартыгын сабаары,
Дьулустунг инники кэжээтэ.

Сахабыт чулуута, хорсуна
Самныбат санаата түмүллэн
Саа-саадах өргөһүн туттаба,
Сииктээх өлүүнү кыайдаба.

Хоодуоттар, хотойдор кинилэр
Хорсуннук оһуһар өрүөллэр.
Хангылар күн ахсын күүһүрэн,
Хавнымсах удыурун самнаран.

Эннги болѳомтоѳутугар

Внимание!

Приложение № 1 к Постановлению МО «Чурапчинский улус (район)»
от 25 июня 2019 г №201

Прейскурант цен (тарифы) на заготовку и вывозку 1 мз дров швырка для населения (для хозяйствующих субъектов с общим режимом и с упрощенной формой налогообложения)

С общим режимом налогообложения						(в рублях копеек) С упрощенной формой налогообложения				
Расстояние	Ед.изм.	Заготовка	Погрузочно-разгрузочные работы	Вывозка ЛПЗ, МТЗ	Заготовка с вывозкой	Заготовка с вывозкой (с НДС) ЛПЗ, МТЗ	Заготовка	Погрузочно-разгрузочные работы	Вывозка ЛПЗ, МТЗ	Заготовка с вывозкой ЛПЗ, МТЗ
До 25 км	руб/м3	656,2	160,8	515,6	1332,6	1332,6	647,0	145,8	453,2	1246,0
От 25 км	руб/м3	656,2	160,8	905,7	1722,7	1722,7	647,0	145,8	799,4	1592,2

ХАҢЫАККА СУРУТУУ

2020 жыл бастагы аңаарыгар «Сага олох» хаһыакка сүрүйтарыы 4 көрүнэ.

sanaolohsurutuu@mail.ru

ПОЧТА НӨНҮӨ ААДЫРЫСКА
ДИЭРИ ТИЭРДИИ - 861.84 СОЛК.

**ПОЧТАТТАН ТИЙЭН ЫЛЫ -
808,86 СОЛК.**

«САН А ОЛОХ»
ЭРЭДЭЭКСИЙЭТТЭН КЭЛЭН
ЫЛЫ - 420 СОЯК.

ЭЛЕКТРОННОЙ СУРУТУУ -
180 СОЛК

Бэйиэттэр бэргэн этиилэрэ

Кизил санаа, уфуну ойдөө
Кулабантан үчүгэйи көрдөө
Астродохум болч илгээс ан

Өздөөх мута ой ылар –
Сал сабалтман салбанар

Доголтдорзун өрүү харьцмаг

Үүнэр, үрдүүр сыралаах,
Үлхэлтэн охтор
ыарыһалаах.
Алгас аартыга төлөччи
Таба суклунг өлүү кэмчи

Дьону дьонго атылпытан –
Бэйи олохун сарбыннан
Дьонго куруук туһалыан –
Өлпөргүн да олбот
заттанан

Бөстүрүн "пас" гынан
эстөрүн
Сааллар эшлгэ
холоочулар,
Түөнгэ тэҥнээх үтүөлэр
Хайа сана дарбамааччы

Сымыйлаама –
Алтыркайы тыйгаарыма,
Анныны оңгоруа
Ол кэрэстэ саңгарыма!

Кэрэтик чоргуйдар,
Кэбэ дунн кэбэ буоллага,
Сылвас уйаны хаһан да
Саараама, туттуйо суол.

Үтүгүнү олгорбулгун
Өзгөр-өр түптөлгүмүг
Алгачкыбылгын
Адыс да үмүтү сүзүккүн.

Молгол-ахаах өмтүгээр
Дурд-халха булагачны,
Өлөр-охтор күнүгээр
Комүсжэлин булагачны.

• Сохмчу алдархайтан
• Ухлудбул өлхө-бүлстэр

Чурапчылтан төрүттээх Дьокуускай куорат
олукторо, үлэ бэтэрсэнэ

АММОСОВА Ульяна Васильевна
улун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан,
кэргэнигэр Чурапчы улуунун баһылыгынан үлэлээбит
Иннокентий Николаевич Аммосовка, бары оҕолоругар,
сиз-эригэр, хос сиз-эригэр, аймактарыгар дириң
кутубаммытын тиздэйдим.

Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата,
дьокутааттарын сүбэтэ

Васильева олохтон гуураабылһан, кэргэнигээр
Иннокентий Николаевич Аммосовка уонна кини дьиз
кэргэнигэр "Өрөспүүбүлүкэтэбди инвестиционной
кампания" АУо кэлэктибэ

– Нам уугуултан төрүүтээх, Дьокүүскай куорат олохтооро, улахан дьээ кэргэн күн күбэй ийэтэ эбэтэ, тапталлаах кэргэн Аммосова Ульяна Васильевна ырахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, тапталлаах кэргэнигэр, олохторугэр, сизэнэригэр, чүгэс дьокүүгэр, аймахтарыгэр Мугудай нэһилиэтин дьаһалтата дьокүүтааттарын сэдистэ, балыыһа кэрэктэһиэ нэһилиэк олохторо

Дэокуурскай куурсажа олорор Чурапчы олохтооҕо, улэ батэрээнэ СӨ "Ийэс махтал" бэлэс хаһаайката

Аммосова Ульяна Васильевна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оҕолоругар, сизэннэригэр, бэри чугас аймактарыгар Сылан нэһилиэгин дьаһалтата, дыкутааттарын сэмбэтэ.

- Талтгаллаах кэргэнэ, ийзлэр, эбэлэр Аммосова Ульяна Васильевна ыараханньык ыалдын олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Иннокентий Николаевич Аммосова, оболоругар, сиэннэрэигэр, чугас дьонугар Чускайчы үлүүһүн култуурага салалтата.

Талтгаллах кэргэн, ийлэрэ, эбэлэрэ Аммосова Ульяна Васильевна ыараханнык ыалдын олохтон туораабынан, кэргэнигэр, салайаччыларыгар Иннокентий Николаевич Аммосовка, оёлоругар, чугас дьонугар 2002-2008 оо. улуус дьаалтатыгар бииргэ үлэпээбит кэлэкибэ.

Ульяна Васильевна ыараханньык ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, салайааччыларыгар Иннокентий Николаевич Аммосовка, оҕолоругар, сизэнэригэр "Чурапчы" солхуоска бииргэ үлэлээбит кэлиигэлэрэ.

- Тагталдаах кэргэнэ, ийэлэрэ, эбэлэрэ, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо Аммосова Ульяна Васильевна ыараханньык ыагдыан олохтон туораабытынан, бииргэ үлэлиир кэллэигэлэригэр Н.Н. Аммосоваа, кини дэиэ кэргэнигэр Чурапчытааһы кини бибилиотизка кэлэктибэ.

-Талталлаах ийгээрэ, амарах эбэлэрэ, үлэбэтэрээнэ, СӨ "Ийгэз махтал" бэлэз хаһаайката Аммосова Ульяна Васильевна ыараханньк ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Иннокентий Николаевич Аммосовка, уолаттарыгар Николай Иннокентьевич, Иннокентий Иннокентьевич Аммосовтарга, оболоругар, сизэнэригэр, чугас аймахтарыгар Төлөйдөөбү "Кустук" үгүяаан кэлэктиибэ.

Ульяна Васильевна Үараханнык ыалдын олохтон
туоразытынан, кэргэнигэр, сэлэйгэччылэригэр
Иннокентий Николаевич Аммосовка, уолугар Николай
Иннокентьевич Аммосовка, кинилэр дьиз кэргэннэригэр
Захаровтар, Скрябиннар, Макаровтар.

- Талталлаах кэргэнэ, ийэлэрэ, эбэлэрэ Аммосова Ульяна Васильевна ыараханньык ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Иннокентий Николаевич Аммосова, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар Чурапчытаабы Почтамт кэлэктиибэ уонна бэтэрсэннэрэ.

Аммосова Ульяна Васильевна ыараханньык ыалдын
олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Иннокентий
Николаевич Аммосовка, оҕолоругар, сиэннэригэр,
чугас аймахтарыгэр Чурапчыттан Евдокия, Николай
Каженикиннар.

Кытабынын редактору - Л.В. ГОРОХОВА.
Кытабынын редактору ойлуктуучу - Л.Г. МАКАРИНСКАЯ
Энциклопедия редактору, сурук бөлүмү - А. Н. ЗАХАРОВА.
Сөзсүзү, тил кыймылы бөлүмү - А.М. СЛЕПЦОВ
Корректор - М.В. ПЕТРОВА
Таламчы - Л.К. ПОВОДА
Басуучу - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОВ.

Тэрийэн таһааралчылар: СР
Правительствата, Чуулгачы улуулун
"Санаа олош" редакцоннай-издательской
конхохук автономнай уурхуунаа,
Россиадаа Федерация Роскомнадзор
СР управале-ментаар 2012 с. кулун тувар
15-ин-уура регистрацыйаа-ментаар нумара
-ПН №Ту14-0238.

Редакция, издатель
адрес: 678670, Чиряп-
цы, Карл Маркс уул., 25 "а"
Телефоннары: редактор
— 41-332, отделлар — 41-266,
41-368. E-mail: sanaoloh@
mail.ru, сайт: sanaoloh.ru,
instagram: @sanaoloh

Бэлчээний саяаг: № 78 (11635)
 Кээмийн: 1.5 бэлчээл
 Ажлаага 1050. Хайгуур салангит: 15

[illegible]

Хяналт бичээсийн бэрлэлтийн графика: 16 ч 00 м. Бичээсийн бэрлэлийнх: 18 ч 00 м. "Сагаа олох" редакцийн нийтлэлтэй холбоотойгоор 14.10.2019 с. өдөр бичээстэйгээ